

ታህሣስ 05 ቀን 2004 ዓ.ም.

ዳኞች፡- ሐገስ ወልዱ

አልማው ወሌ

ዓሊ መሐመድ

ነጋ ዱፍሣ

አዳነ ንጉሴ

አመልካች፡- የአቶ ናስር አባጃቢር አባጃፋር ሚስትና ወራሾች

1. ወ/ሮ ሊያ ታምራት 2. ፍራክል ናስር አባጃቢር 3. ፍሮሜ ናስር አባጃቢር	}	ጠበቃ ድጋፌ ለገሠ ቀረቡ

ተጠሪ፡- የኢትዮጵያ ንግድ ባንክ - ነ/ፈ.ጅ ባይሣ ኤደሣ - ቀረቡ

መዝገቡ ተመርምሮ ተከታዩ ፍርድ ተሰጥቷል።

ፍ ር ድ

ጉዳዩ የጉዳት ካሣ ይከፈለኝ ጥያቄን የሚመለከት ሲሆን ክርክሩ የተጀመረው የአሁኑ አመልካቾች አውራሽ ባሁኑ ተጠሪ ላይ በፌዴራሉ ከፍተኛ ፍ/ቤት በመሰረቱት ክስ መነሻ ነው። የክሱ ይዘትም ባጭሩ፡- ሰኔ 01 ቀን 1992 ዓ.ም እና ህዳር 22 ቀን 1993 ዓ.ም በተደረገው የብድር ውል በዋስትና ያስያዙት ንብረት በሐራጅ በተሸጠበት ወቅት ተጠሪ ሆነ ብሎ በእዳ ከያዘው ንብረቶች ውስጥ በሐራጅ መካተት የሚገባቸውን ንብረቶችን ባለማካተቱና ንብረቱ በተገቢው መንገድ ባለመሸጡ ከሣሽ ብር 1,280 ,556.70 /አንድ ሚሊዮን ሁለት መቶ ሰማኒያ ሺህ አምስት መቶ ሃምሳ ስድስት ብር ከሰባ ሣንቲም/ ያጡ መሆኑን ገልጸው ተጠሪ ይህንኑ ገንዘብ ከእነ ወለዱ እንዲከፍላቸው ይወሰንላቸው ዘንድ ዳኝነት መጠየቃቸውን የሚያሳይ ነው። የአሁኑ አመልካች ለክሱ በሰጠው መልስም የመጀመሪያ ደረጃ መቃወሚያና የፍሬ ነገር ክርክሮችን አቅርቧል። በመጀመሪያ ደረጃ መቃወሚያነት ያቀረበው ክርክርም ሐራጅ ከተከናወነ ከሶስት ዓመት ከስድስት ወር በኋላ ክሱ መቅረቡ በፍ/ብ/ሕ/ቁጥር 447/1/ ድንጋጌ መሠረት የማይፈቀድ በመሆኑ ውድቅ ሊሆን ይገባል በማለት መከራከሩን የሚያሳይ ነው። የስር ፍ/ቤትም የከሣሽ ጥያቄ ንብረቱ በሐራጅ በመሸጡ ላይ የቀረበ ተቃውሞ ሳይሆን በሐራጅ ጊዜ መካተት የሚገባቸው ንብረቶች ሣይካተቱ ቀርተው ጉዳት ደርሶብኛል የሚል ነው የሚል ምክንያት በመያዝ ይኸው ጥያቄ በፍ/ብ/ሕ/ቁጥር 447/1/ መሠረት በሁለት ወር ጊዜ ውስጥ ሊቀርብ ይገባ ነበር በማለት ክሱን ውድቅ አድርጎታል። በዚህ ብይን የስር ከሣሽ ቅር በመሰኘት ይግባኛቸውን ለፌዴራሉ ጠቅላይ ፍ/ቤት ይግባኝ ሰሚ ችሎት ቢያቀርቡም በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁጥር 337 መሠረት ተሰርዞባቸዋል። የአሁኑ የሰበር አቤቱታ የቀረበውም ይህንኑ በመቃወም ለማስለወጥ ነው።

የአመልካቾች የሰበር አቤቱታ መሠረታዊ ይዘትም በተጠሪ ላይ የቀረበው ክስ ለክርክሩ ምክንያት በሆኑት ንብረቶች ላይ የተካሄደው የሐራጅ ሽያጭ ይፍረስልኝ ወይም ይሰረዝልኝ ሳይሆን ንብረቶችን ያለዎጋ ስለአስተላለፋቸው ግምታቸውን ተጠሪ ሊከፍል ይገባል የሚል ሁኖ እያለ የባታች ፍ/ቤቶች ለጉዳዩ አግባብነት የሌለውን የፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁጥር 447/1/ በመጥቀስ ክስ በሁለት ወር ይርጋ የታገደ ነው በማለት ውድቅ ማድረጋቸው ተገቢነት የሌለው ስለሆነ ሊታረም የሚገባው ነው የሚል ነው። አቤቱታው ተመርምሮም ለጉዳዩ የፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁጥር 447/1/ ተጠቅሶ ክስ በሁለት ወር ይርጋ ቀሪ ነው ተብሎ መወሰኑ ተገቢ መሆን ያለመሆኑን ለመመርመር ሲባል ጉዳዩ ለሰበር ችሎቱ እንዲቀርብ የተደረገ ሲሆን ለተጠሪ ጥሪ ተደርጎለት ቀርቦ ግራ ቀኝ በጽሁፍ እንዲከራከሩ ተደርጓል።

የጉዳዩ አመጣጥ አጠር ባለመልኩ ከላይ የተገለጸው ሲሆን ይህ ችሎትም በጉዳዩ ላይ የተሰጠውን ውሳኔ ከህገ ጋር አገናዝቦ በሚከተለው መልኩ መርምሮታል።

ክክርክሩ ሂደት መገንዘብ የተቻለው በአመልካቾች አውራሽና በተጠሪ መካከል የብድር ውል ግንኙነት ያላቸው መሆኑን ብድሩ የተወሰደውም በተለያዩ ጊዜአት ሁኖ ተበዳሪው ገንዘቡን ሊመልሱ ባለመቻላቸው ተጠሪ በብድር ውሉ በመያዣነት የያዘውን ንብረት በአዋጅ ቁጥር 97/1990 መሠረት በሐራጅ መሸጡን ተበዳሪው ግንቦት 05 ቀን 2002 ዓ.ም ለመሰረቱት ክስ መሠረት ያደረጉት ምክንያትም ተጠሪ በዋስትና የያዘውን ንብረት ታህሣስ 20 ቀን 1999 ዓ.ም ሲሸጥ በሐራጅ መካተት የሚገባቸውን ንብረቶች ሳያካትት ቀርቶ ያለዎጋ ማስተላለፉን የሚገልጽ ሁኖ የጠየቁት ዳኝነት የእነዚህ ንብረቶች ግምት እንዲከፈላቸው መሆኑን ነው። የስር ከሣሽ ክሐራጅ መሰረዝ ወይም መፍረስ ጋር አያይዘው ያነሱት የዳኝነት ጥያቄ የሌለ መሆኑንም ተገንዝበናል።

በመሰረቱ የአንድ መብትና ግዴታ ምንጭ ህግ ወይም ውል ነው በህግ ወይም በውል ጥበቃ ያገኘ መብት ወይም ግዴታ ጉዳት ሲደርስበት ወይም ተገቢው ካህ የሚያስከፍል ከሆነ በህገ ተለይቶ በተመለከተው የጊዜ ገደብና አካል ተገቢው ዳኝነት እንዲሰጥ ክስ ሊቀርብበት የሚገባው ነው።

ወደተያዘው ጉዳይ ስንመለስ የስር ከሣሽ ለክሳቸው መሠረት ያደረጉት ተጠሪ ባንክ ለብድሩ በዋስትና የተሰጡትን ንብረቶች በሐራጅ ሲሸጥ በሐራጅ መካተት የሚገባቸውን ንብረቶችን ሳያካትት በመቅረቱ ያለዎጋ ንብረቶችን በማስተላለፍ ጉዳት በማድረሱ የንብረቶችን ግምት ሊከፍል ይገባል በማለት ነው። ባንክ በመያዣ የያዘውን ንብረቶች በሐራጅ መሸጥ እንዲችል በአዋጅ ቁጥር 97/90 አዋጅ ቁጥር 98/90 እና አዋጅ ቁጥር 216/92 መሠረት የህግ ሥርዓት ተዘርግቷል። ባንኩ መያዣውን ሲሸጥ ሊከተለው የሚገባው ሥርዓትም በ1958ቱ የፍትሐብሔር ሥነ ሥርዓት ህጋችን ከቁጥር 394 እስከ 449 ስር የተመለከቱትን ድንጋጌዎች መሠረት በማድረግ ስለመሆኑም አዋጅ ቁጥር 97/90 አንቀጽ 6 ድንጋጌ በግልጽ ያሳያል። የዚህ አዋጅ አንቀጽ 7 ድንጋጌ ሲታይም የሐራጅ ሽያጩ ሂደት በህገ አግባብ ካልተፈጸመ እና ይህ በተገቢው መንገድ ከተረጋገጠ ህገ ባንኩን ለተፈጸመው ስህተትና ውጤቱ ተጠያቂ እንደሚያረጋው ያስገነዝባል። አመልካች በተጠሪ ደርጊት ከላይ በተገለጸው አግባብ የተፈጸመባቸው እና የጉዳት ኪሣራ የጠየቁም አይደሉም። ለክሳቸው መሠረት ያደረጉት በአዋጁ መሠረት አመልካች ሐራጁን ሲያወጣ መካተት የሚገባቸው ንብረቶች ሳይካተት ቀርቷል የሚል ነው። እንዲህ ከሆነ የአመልካቾች አውራሽ የዳኝነት ጥያቄ መሠረት ያደረገው በፍ/ብ/ሕ/ቁጥር 2027 እና 2028 መሠረት የጉዳት ካህ የሚጠየቅበትን አግባብ ነው። ምክንያቱም አንድ ንብረት በሐራጅ ሲሸጥ በሐራጅ መካተት የሚገባቸው ነገሮች ምን እንደሆኑ በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁጥር 423/2/ ስር

ተዘርዘረዋል። ይህ የሥነ ሥርዓት ድንጋጌ ደግሞ በአዋጅ ቁጥር 97/1990 አንቀጽ 6 መሠረት ባንኩ የሐራጁን ስራ በሚያከናውንበት ጊዜ ሊከተላቸው ይገባቸዋል ተብለው ከተጠቀሱት ድንጋጌዎች ስር የሚገኝ ነው። ይህን ደንጋጌ ባለመከተል የሚደርሰው ጉዳት /DAMAGE/ ደግሞ የሚጠየቀው በአዋጅ ቁጥር 97/1990 አንቀጽ 7 መሠረት ነው። አንድ ሰው ህግን በመጣስ በሌላ ሰው ላይ ለሚያደርሰው ጉዳት ከውል ውጪ ኃላፊነት ያለበት ስለመሆኑ ደግሞ ከፍ/ብ/ሕ/ቁጥር 2027፣ 2028 ከፍ/ብ/ሕ/ቁጥር 2035 ድንጋጌዎች የምንገነዘበው ጉዳይ ነው። ስለሆነም የውል ግንኙነትን መሠረት በማድረግ በሚካሄድ እንቅስቃሴና በአዋጅ ቁጥር 97/90 የተሰጠውን ስልጣን ለመጠቀም መነሻ ያደረገ እርምጃን ለመውሰድ በህጉ የተመለከተውን ስርዓት ያለመከተል እንደጥፋት በመቁጠር ባንኩ ካሳ እንዲከፍል አዋጅ ቁጥር 97/1990 አንቀጽ 7 ስለሚደነግግ እና ይህ ድንጋጌ ከፍ/ብ/ሕ/ቁጥር 2037 ድንጋጌ ጋር ተዛምዶ ሲታይ ከላይ በተመለከተው መንገድ የሚጠየቀው የጉዳት ካሳ ጥያቄ በፍ/ብ/ሕ/ቁጥር 2143/1/ ድንጋጌ መሠረት እስከ ሁለት ዓመት ክስ ሲቀርብ ነው። በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁጥር 447/1/ ስር የተመለከተው የሁለት ወር የጊዜ ገደብ የሐራጅ ይፍረስልኝ ወይም ይሰረዝልኝ ጥያቄን የሚገዛ እንጂ በአዋጅ ቁጥር 97/1990 ፣ 98/1990 እና 216/1992 በተዘረጋው ስርዓት መሠረት ሐራጁ በሚከናወንበት ጊዜ በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁጥር 394 እስከ 449 ድረስ ያሉትን ድንጋጌዎችን ባለመከተል የሚደርሰውን ጉዳት ካሳ ለመጠየቅ የተቀመጠ የጊዜ ገደብ አይደለም። ምክንያቱም በፎርክሎግር ሕግ መሠረት የሚከናወነውን ሐራጅ በፍ/ቤት የሚሰርዝበት አግባብ የሌለ ሲሆን ሐራጁ በሕግ አግባብ ያለመከናወን በባንኩ ላይ የጉዳት ካሳ ተጠያቂነትን የሚያስከትል ስለመሆኑ በአዋጅ ቁጥር 97/1990 ተቀምጧልና።

በመሆኑም የበታች ፍ/ቤቶች የአመልካች አውራሽ ጥያቄ የጉዳት ካሳ ጥያቄ ሆኖ እያለ ለጉዳዩ አግባብነት የሌለውን የፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁጥር 447/1/ ድንጋጌን መሠረት በማድረግ ውድቅ ማድረጋቸው በሕጉ አተገባበር ረገድ መሠረታዊ የሆነ የሕግ ስህተት ነው። ይሁን እንጂ ለጉዳዩ ቀጥተኛ ተፈጻሚነት ያለው የፍ/ብ/ሕ/ቁጥር 2143/1/ ድንጋጌ ስር የተመለከተው የሁለት ዓመት የጊዜ ገደብ ማለፍ ያለማለፍ ሲታይ የአመልካቾች አውራሽ ክስ የመሰረቱት ግንቦት 05 ቀን 2002 ሲሆን ንብረቶቹ በሐራጁ ላይ ሳይካተቱ ተሸጡ የተባሉት ጊዜ ደግሞ ታህሣስ 20 ቀን 1999 ነው። ይህም ጊዜ ሲሰላ የሁለት ዓመት የጊዜ ገደብ ከአለፈ በሁዋላ በመሆኑ የበታች ፍ/ቤቶች ክሱን ውድቅ ማድረጋቸው በውጤት ደረጃ የምንቀበለው ሁኖ አግኝተናል። በዚህም ምክንያት ተከታዩን ወስነናል።

ው ሣ ኔ

1. በፌዴራሉ ከፍተኛ ፍ/ቤት በመ/ቁጥር 92618 ጥቅምት 26 ቀን 2003 ዓ.ም ተሰጥቶ በፌዴራሉ ጠቅላይ ፍ/ቤት ይግባኝ ሰሚ ችሎት በመ/ቁጥር 64130 የካቲት 28 ቀን 2003 ዓ.ም በትዕዛዝ የጸናው ብይን ውጤት በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁጥር 342 መሠረት ምክንያቱ ተለውጦ በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁጥር 348/1/ መሠረት ጸንቷል።
2. በተጠሪ ላይ የቀረበው ክስ በፍ/ብ/ሕ/ቁጥር 2143/1/ መሠረት በሁለት ዓመት የይርጋ ጊዜ የታገደ ነው ብለናል።
3. በዚህ ችሎት ለተደረገው ክርክር የወጣውን ወጪና ኪሣራ ግራ ቀኝ የየራሳቸውን ይቻሉ ብለናል።

መዝገቡ ተዘግቷል ፤ ወደ መዝገብ ቤት ይመለስ።

የማይነበብ የአምስት ዳኞች ፊርማ አለበት